

KRIZOVÝ PLÁN ŘEŠENÍ ŠIKANY

Příloha č.2 k Minimálnímu preventivnímu programu pro školní rok 2024/2025

Úvod

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. Krizový plán vychází z Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j. 21 149/2016. Šikanování je dlouhodobé chování, jehož záměrem je někomu ublížit, ohrozit ho nebo zastrašovat. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických útocích (bití, vydírání, loupeže, poškozování věcí, sexuální obtěžování) či útocích psychických (slovní útoky, pomlvy, vyhrožování, ponižování) jedincem nebo skupinou vůči jinému jedinci či skupině žáků. Projevuje se i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků skupinou spolužáků. Za elektronickou formu šikany - tzv. ICT kyberšikanu - se považují útoky pomocí e-mailů, SMS zpráv, šíření urážlivých materiálů na internetu, urážlivá komunikace na Facebooku či jiných sociálních sítích, apod.

Škola je povinna zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu musí pedagogičtí pracovníci budovat pozitivní vztahy mezi žáky (tolerance k jinakosti, solidarita se slabšími, zvyšování schopnosti empatie, úctu k životu, spolupráce s ostatními) a tím šikanování mezi žáky předcházet. V případě výskytu šikanování jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Základním cílem školy je pocit bezpečí žáků, dobré sociální prostředí tříd a školy a produktivní výkony žáků, kteří se vzájemně respektují a spolupracují mezi sebou a učiteli.

Ředitel školy preventivně zajistí vzdělávání pedagogických i nepedagogických pracovníků, vzdělávání školního metodika prevence, dohled nad žáky v době vyučování. Ve školním řádu jsou stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.

I. Krizový plán při šikaně žáka

1. Oznámení intervenčnímu týmu školy

V případě podezření na výskyt šikany, nebo získání takové informace, je každý z pedagogů povinen nahlásit jej intervenčnímu týmu školy. Tento tým mohou samozřejmě oslovit také žáci či zákonní zástupci žáků. Intervenční tým školy zahrnuje ředitele školy a jeho zástupce, dalšími členy jsou metodik prevence, výchovný poradce a příp. externí školní psycholog. Kdokoli z výše uvedených se může obrátit na kteréhokoli člena intervenčního týmu, který je povinen informaci předat ostatním členům. Na prevenci a odhalování šikany se podílejí všichni pracovníci školy, nejen třídní učitelé. Všimají si změn v chování žáků. Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, ředitel školy zahájí odborné šetření události.

2. Rozhovor s informátory (rodič, kamarád, kolega, žák,..)

Důležitým zdrojem informací při boji s šikanou jsou tzv. informátoři (např. kamarádi šikanovaného, jeho rodiče, vyučující, apod.). Aby se k intervenčnímu týmu dostaly potřebné informace včas, je třeba vytvořit na škole atmosféru důvěry, v níž se nikdo nebude bát o problému svém či druhých mluvit. Proto intervenční tým vždy chrání zdroj a obsah informací a vnímá i jakoukoli zdánlivě nereálnou výpověď. Cílem je zabránit vyzrazení citlivých informací, které by mohly vést k příp. útokům (ať už jakékoli podstaty) vůči informátorovi.

Tento imperativ mají členové intervenčního týmu na paměti při jakémkoli vyšetřování šikany a zavazuje i jakoukoli další stranu, kterou intervenční tým požádá o pomoc (např. specializovaná odborná pracoviště, policii). Všechny informace musejí být vhodně ověřeny a zaznamenány, přičemž je stále nutné maximálně ochraňovat zdroj informací a obsah sdělení.

3. Nalezení a vyslechnutí svědků

Intervenční tým na základě výpovědi informátora vytipuje možné svědky popsanych událostí a postará se o jejich vyslechnutí. To by mělo probíhat v atmosféře soukromí a důvěry, nejlépe s jedním členem týmu, který dbá na to, aby nebylo zřejmé, že svědek může sdělovat nějaké informace. Žák může být například požádán učitelem o odnesení pomůcek do kabinetu. Při rozhovoru nesmí člen týmu reagovat obranně, zpochybňovat ihned výpověď, nedávat rady, měl by naopak projevit empatii a jistou otevřenost. Člen týmu zpracuje záznam výpovědi svědka a při vhodné příležitosti umožní přístup k získaným informacím ostatním členům týmu, aby tento mohl rozhodnout o dalším postupu. Pozor si je třeba dát na nespolupracující svědky.

4. Zajištění ochrany obětí a ohrožovaných žáků

Jak již bylo řečeno, rozhovor musí být proveden tak, aby o něm ostatní nevěděli (kvůli možné pomstě agresorů). To však není vše. Vyučující mohou být týmem vyzváni ke zvýšené pozornosti a monitoringu školního nebo třídního klimatu, ředitel školy nebo jeho zástupce mohou zpřísnit dozory na chodbách, ve třídách o přestávce, v okolí záchodů, dokonce i na pozemcích školy. Je také možné požádat rodiče o spolupráci (doprovázení žáka při cestě do školy, příp. jeho ponechání doma). Tým může rodičům oběti doporučit vyhledání odborné pomoci – např. PPP či jiné instituce zabývající se danou problematikou, příp. o pomoc při řešení situace instituce sám požádat.

5. Rozhovor s agresory

Pro ucelený pohled na případ šikany je nutné získat i informace od agresorů. Otázky pro ně musejí být dobře připraveny tak, aby se minimalizovalo riziko vyzrazení zdroje a abychom získali potřebné informace. Je tedy zejména nutné zabránit tomu, aby se agresori mohli mezi sebou domluvit (proto můžeme vést např. více rozhovorů najednou, každý v jiné třídě, vedený jiným členem týmu a s jiným agresorem). Výpovědi k jednotlivým otázkám je nutné důkladně zapsat a uspořádat do kvalitního důkazního materiálu. Je třeba mít jistotu, jak šikanování konkrétně probíhalo. Tým by proto měl pravidelně vyhodnocovat možná slabá místa ve výpovědích agresorů, příp. se pokusit odhadnout, který z nich může být „slabým článkem“. To nám umožní následnou efektivní konfrontaci mezi agresory, příp. mezi agresory a svědky, kteří jsou k takovému postupu svolní. Je třeba se vyvarovat konfrontace agresorů a obětí. V případě závažných zjištění může tým povolát na pomoc pracovníky specializovaných pracovišť (např. PPP) nebo také Policie ČR.

6. Přijetí opatření pro zabránění šikany

Prokázaná šikana je považována za hrubé porušení školního řádu, který stanoví možný postih agresorů (viz. níže). Postihy jsou přiměřené prohřešku. Počáteční šikana tedy může být postihnuta jinak než šikana rozvinutá. Při mírnějších projevech šikany je možné použít metody vnějšího nátlaku či metody usmíření. Při „méně radikálních“ řešeních je třeba se postarat o to, aby bylo všem zřejmé, že škola šikanu v žádném případě netoleruje a že i drobné projevy šikany budou odpovídajícím způsobem potrestány (takovéto oznámení je možné učinit např. během třídní hodiny). Při pokročilejších stádiích šikany volíme metodu vnějšího nátlaku a usilujeme o změnu konstelace skupiny.

7. Rozhovor s rodiči oběti

Rozhovor je veden v atmosféře soukromí a důvěry. Rodiče jsou informováni o zjištěních intervenčního týmu, postihu agresorů a dalším postupu. Může být doporučeno navštívení odborníka (např. pracovníka PPP, externího školního psychologa...). Rozhovor je veden v době, kterou lze považovat za účelnou (v případech méně závažných lze počkat na běžné třídní schůzky, v případě závažných je třeba informovat urychleně).

8. Další práce se třídou, agresory a oběti

Intervenční tým dále monitoruje a pravidelně vyhodnocuje situaci, a to po dobu, kterou považuje za nezbytnou. Spolupracuje s rodiči oběti, s rodiči agresora i s celou třídou (zajištění vhodného ozdravného programu). Případ může být oficiálně uzavřen ve třídě vedením školy, které také představí další kroky vedoucí k ozdravení kolektivu (např. stanovení třídních pravidel, které je třeba dodržovat, uspořádání speciálních akcí, výletů, besed, dalších třídních hodin, apod.)

Práce intervenčního týmu v bodech:

- vyhodnocení šetření a navržení řešení, kázeňských opatření;
- seznámení rodičů s problémem, který jsme zjistili - projevy chování u jednotlivého konkrétního dítěte (agresora);
- jaký postoj zaujímá škola k těmto nevhodným a nežádoucím projevům chování;
- vyjádření zákonných zástupců;
- možná navrhovaná řešení ze strany zákonných zástupců, (možnosti řešení pro nápravu, chování u svého dítěte (agresora), aby se situace zlepšila, užší spolupráce se školou);
- seznámení rodičů s konkrétními možnými řešeními, které navrhuje škola;
- domluvit se na časovém horizontu (z hlediska nápravy chování agresora);
- zpětná kontrola (zda se situace zklidnila);
- nezapomenout upozornit rodiče na další výchovná opatření, pokud tato přijatá opatření nepomohou;
- pozn. zákonní zástupci jednotlivých žáků (agresorů) by měli být zváni na jednání ve škole písemnou formou a mezi jednotlivými jednáními se zákonnými zástupci by měla být časová prodleva
- z tohoto jednání by měl být proveden zápis, který obsahuje datum, struktura, závěr, podpisy všech zúčastněných, souhlas rodiče, že byl s celou záležitostí seznámen a s navrhovanými řešeními souhlasí;
- rozhovor se zákonnými zástupci obětí v jiný den, individuální setkání;
- sdělení zákonným zástupcům, co jsme v dané věci zjistili (závěry zjištění, domluva na dalších opatřeních);
- stanovení časového horizontu pro sledování situace (co 14 dní informace o situaci - rodinné a školní klima);
- spolupráce s rodiči (ochrana oběti), kontakt na instituce (Pedagogicko-psychologická poradna, Středisko výchovné péče).

Odstupňovaná výchovná opatření a tresty pro agresory dle závažnosti:

- napomenutí třídního učitele,
- důtka třídního učitele,

- důtka ředitele školy / snížená známka z chování,
 - převedení do jiné třídy,
 - podmíněné vyloučení,
 - vyloučení ze studia,
 - v mimořádných případech ředitel školy:
- a) podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou agresora,
b) doporučí rodičům agresora dobrovolné umístění dítěte do místně příslušného diagnostického ústavu.

II. Krizový plán při šikaně učitele žákem

A. *přímý ohrožující útok - slovní či fyzický*

1. vyjádřit nesouhlas

- zastavit výuku, např. se slovy „ Nyní přestávám učit, protože v těchto podmínkách učit nelze, vykonávám pouze dozor. “
- v případě velmi vyhroceného konfliktu a ohrožení vlastní osoby si zajistit bezpečí – přivolat pomoc – někoho ze členů intervenčního týmu (ředitel školy, zástupce ředitele, metodik prevence, výchovný poradce, externí školní psycholog), příp. jakéhokoli kolegu ve vaší blízkosti.

2. zajistit bezpečí pro ostatní žáky, jsou-li ohroženi

3. pověřit někoho ze žáků, aby došel pro ředitele školy, zajistit dozor nad žáky, aby se mezi sebou nedomlouvali

4. jde –li o žáka/žákyni, u nichž lze útočné chování předpokládat, dopředu se domluvit s kolegy, na koho je možné se obrátit v případě krize – odvést jej ze třídy a izolovat žáka/žákyni pod dohledem

5. zahájit vyšetřování situace, získat informace a svědectví – individuální cestou: rozhovory s jednotlivci či písemně (popsat, co se dělo ve třídě)

6. vyhodnotit informace

- posoudit, zda se jedná o šikanu, zda v chování útočníka najdeme její znaky: záměrnost – cílí na konkrétního učitele, samoučelnost útoku – cílem je jen ublížit, nepříjemnost útoku, nepoměr sil, pocit bezmocnosti oběti; dlouhodobost a opakovanost mohou, ale nemusí být.
- dále pak postupovat podle toho, co bylo zjištěno, a to v souladu s metodickým pokynem MŠMT -21149/2016 a dle školního řádu

B. *nepřímé útoky, problémy dlouhodobějšího charakteru – třída/skupina/jednotlivec „bojuje s učitelem“*

1. Nebýt sám

- Je třeba mluvit o svém problému s někým, komu můžeme důvěřovat. Může to být kolega, třídní učitel dané třídy, externí školní psycholog, metodik prevence nebo ředitel školy. Může to být i někdo, kdo není ze školy.

- Je vhodné požádat školního metodika prevence, příp. externího školního psychologa, o návštěvu ve třídě, aby pozoroval, co se ve třídě děje.
- Monitoring vztahů ve třídách a evaluace spokojenosti žáků ve škole (klima školy) jsou dobrými preventivními nástroji. Škola může využít služeb, např. www.scio.cz, www.proskoly.cz, www.casmp.cz, nebo vytvořit vlastní postupy hodnocení.
- Pozn.: Učitel se může obrátit s žádostí o konzultaci na oblastního metodika prevence v PPP. MŠMT začíná mimo jiné podporovat a vytvářet systém supervizní podpory pro učitele, zejména pořádání supervizí a kasuistických seminářů. V rámci Olomouckého kraje pořádá takové semináře PPP a SPC OK – pracoviště Přerov a Šumperk. Pozvánky na supervizní setkání jsou distribuovány na školy prostřednictvím kontaktů s ŠMP. Setkávání pro učitele nabízí P-centrum v Olomouci <http://www.pcentrum.cz/setkavani-pro-pedagogy/>.

2. další scénář prošetření a řešení situace je obdobný jako v případě podezření na šikanu mezi žáky:

- zjistit informace a vyhodnotit je,
- šetření provede někdo ze členů intervenčního týmu školy,
- škola se může obrátit na externího poradce – OMP v PPP, P- centrum Olomouc.
- rozhovor s agresory, jejich rodiči,
- opatření adekvátní dané situaci,
- další kroky vedoucí k nápravě situace - práce s agresorem, se třídou, podpora učiteli.

C. *kyberšikana učitele*

Zde platí stejné zásady jako pro žáky:

1. prevencí jsou jasně stanovená a dodržovaná pravidla pro užívání IT a KT, internetu a mobilních telefonů ve škole, žáci jsou seznámeni s pravidly bezpečného internetu a jejich dodržování
2. v případě útoku učitel neodpovídá agresorovi, nevyjadřuje se prostřednictvím internetu, zablokuje útočníkovi přístup do své komunikace
3. učitel se postará o zajištění důkazů (uloží obrázek monitoru pomocí kláves PrtScr + Ctrl V –do MS Word)
4. učitel kontaktuje operátora mobilní sítě nebo zřizovatele www stránek, profilu...atd., příp. PČR v případě, že má podezření na spáchaný trestný čin; o technickou pomoc lze vždy požádat správce IT sítě ve škole
5. je vhodné si zjistit více informací – viz. např. příloha č.7 metodického doporučení MŠMT k primární prevenci, <https://www.kr-olomoucky.cz/strategie-a-metodiky-v-oblasti-primarni-prevence-cl-398.html>; poradenství, podporu a pomoc nabízí např. na www.e-bezpeci.cz (zde také najdete informace o provedeném výzkumu „Kyberšikana zaměřená na učitele“)
6. za virtuálními útoky stojí vždy skuteční lidé; jde-li o problém se žáky, musí se řešit ve škole; je nutné prověřit vztahy ve třídě a škole, protože kyberšikana mívá obvykle základ v narušení vztahů v reálném životě; školní metodik prevence a další členové intervenčního týmu každému učiteli pomohou.

Závěr

Chceme-li uspokojivě vyřešit problém spojený se šikanou, ať už mezi žáky nebo směrem k učiteli, musíme zjistit její počátek a příčinu, kterou se pak snažíme odstranit v rámci opatření. Krizový plán podléhá revizi. Na základě zkušeností je vhodné vyhodnotit jeho účinnost a v případě potřeby upravit. Touto činností je pověřen školní metodik prevence. Efektivnost krizového plánu vyhodnocuje alespoň 1 x ročně, svoji zprávu předloží řediteli školy a navrhne příp. řediteli školy jeho úpravy.

Vypracoval: Mgr. Dohnálková Ludmila, v.r.

Schválil: PhDr. Petr Čechák, v.r.

Platný od: 1.9.2024